

Književne novosti

Ljudmila Poljanec: Poezije. Založil L. Schwentner v Ljubljani. 1906. Cena broširanim: K 2, po pošti K 2·10, elegantno vezanim K 3, po pošti K 3·10. Čitateljem „Ljubljanskega Zvona“ pod pesniškim imenom Nataša znana pesnica slovenska je povila v tej knjigi najlepše cvetove svojega pesniškega duha v dehteč šopek ter ga poklonila svojemu narodu. O teh „Poezijah“ izpregovorimo kaj več v kratkem, že sedaj pa jih priporočamo našemu občinstvu toplo v nakupovanje.

Ivan Cankar: V mesečini. Knezova knjižnica. XII. (1905.) Čudna res je moč luninih žarkov! Oni namreč ne vplivajo samo na bolne živce pseudopesnikov, da tožijo bledemu mesecu svoje namišljeno srčno gorje, ne povzročajo samo, da hodijo sicer zdravi ljudje po zidovih in strehah kakor zaljubljeni mački, ampak store tudi, da izgine iz človeške glave tista sofistična modrost, ki dela ljudi po dnevi, ko sije žarko solnce in igramo oficijalne vloge pred strogo sodečim moralnim občinstvom, dobre, koristne in rodoljubne člane človeške družbe. Lunina bleda svetloba povzroča s svojo magično-hipnotično silo tudi, da se naseli v sicer boječe srce neka neustrašena podjetnost, ki dela ljudi lahkomišelnosti in sposobne za vsakojaka dobrodruštva, pa tudi za takozvano visoko čuvstvovanje. Ker pa igrajo vloge dneva in vloge noči, po bistvu in značaju naravnost si nasprotujoče, isti igralci in isti statisti, kako bi potem ne nastala iz tega najsmušnejša komedija: komedija družabnega hinavstva. Po dnevi igramo z masko čednosti, moralnosti, dostojnosti, po noči pa nastopamo brez krink. In vse to stori edino le mesečina s svojo magično močjo. Taka komedija družabne hinavščine je „zgodba iz doline šentflorjanske“, ki nam jo je ustvaril Cankar s svojo bujno fantazijo in umetniško genijalnostjo, delo, osnovano na široki podstavi slovenske občnosti, prepleteno pa z globokimi opazovanji dejanskih razmer in prepojeno z ostro satiro, kakor je lastna Cankarju v vseh umotvorih te vrste. Jedro pa, okoli katerega je nasnovano vse dejanje naše komedije, je vprašanje o sovražnem razmerju pseudomoralnosti našega občinstva napram umetnosti, predmet torej, ki se ga je dotaknil naš pisatelj že večkrat; a ta sicer neobširni opis razmotriva vprašanje s čisto novega stališča in v popolnoma novih oblikah in velepoetičnih podobah. Zlasti zanimiv je tisti del, kjer slikar Dioniz razklada svoji ljubici Hiacinti svoje misli o umetnosti in njenem razmerju do modelov, oziroma svoje razmerje do te lepe domovine, ki jo ji razkazuje. Ta del je izveden celo v obliki dvogovora. Pa tudi sicer nam nastopa v tej fino izpeljani komediji kopa plastično očrtanih lic, ki so vsi polnopravni zastopniki splošnosti, vsi: rejeni in rodoljubni župnik, ki ne pozna napuha; zaljubljeni, a za blagor svojih podanikov prevneti župan; premeteni dacar, ki bi bil gotovo postal prvak narodov, da je bil rojen pod srečnejšo zvezdo; debeluhasti poštar in tudi nadebudni, nesrečno zaljubljeni parček, županov Tone in stacunarjeva Mana, sami dovršeni ali vsaj nadebudni grešniki, sicer pa izvrstni rodoljubi. Dasi pa je glavni ton, na katerega je uglašen naš duhoviti satirični umotvor, zamolkel in teman, vendar mu je jedro pozitivno, saj je Dioniz, slikar in pregnanec iz te lepe šentflorjanske doline, zdrava, krepka prikazen, četudi sicer po rojstvu in dosedanji usodi nekak brat nedavno umrlega klasičnega Polikarpa. Prišel je v svojo rojstno dolino, pa ne namerava tu ostati, saj tu ne more biti on niti slavljen penzionist; prišel je in se naselil v osam-

ljene koči ob gozdu, samo da od tod pokaže svoji Hiacinti svojo lepo domovino, ki mu je tako bogata oplodila umetniško dušo, iz katere so vzklili tako čarobni liki, prepojeni s tako nadzemsko lepoto, da celo Hiacinta ni mogla verjeti, da so iz resnične grude svoje kalí pognali. Prišel je po noči, samo da bi surovi ljudje, ki so nekdanj izruvali ljubezen do teh krajev iz njegovega srca, ne motili harmonije te bajne pokrajine, razsvetljene od mesečnih žarkov. Obvaroval bi rad svojo ljubico pred temi surovimi in pohlepniimi pogledi. A zaman! Raznesel se je glas — o pohujšanju in vsi rodoljubni grešniki se zgražajo v svojih hinavskih dušah. A pohlepnost je silnejša od sofistične modrosti, mesečina je zmedla njih tope misli, in drug za drugim, tajno drug pred drugim romajo tja k bajti ob gozdu, da bi se — starci in prenasihenci! — pasli nad grehi, ki se neki gode tu. In ko se tu snidejo, kar jih je noč zvičajno speljala skupaj, zopet lažejo in igrajo podnevne vloge, četudi drug drugega poznajo do obisti. In drugi dan se nič ne sramujejo in niti moralnega mačka ne čutijo, marveč sede z resnimi obrazi na sodnem stolu in sklepaajo o sveti dolžnosti, ki jih zove na branik skupnih svetinj, da poženejo Antikrista, ki je prinesel pohujšanje v to lepo dolino šentflorjansko. Zato pa po pravici pravi Zlodej sam o tej čednostni dolini: „Greh je pozabil stan in poklic, udomil se je in oženil, vzgaja otroke, hodi v cerkev, nabira prispevke za družbo sv. Cirila in Metoda in misli resnično, da je čednost“ (81). Zato se samemu vragu zdi tu dolgočasno, ko gre ves svet po lepo izvoženi poti navzdol proti neizogibnemu peklu, saj tudi Zlodej ceni svoj uspeh le, če se je trudil. Da ne vzdrži doma Dioniz, temu se ni čuditi, saj ljubezen ga veže na tuje kraje, svoje domovine, ki ga je izobčila in ki ga zopet izobčuje v svoji omejeni domišljavosti in čednostni pregrešnosti, ne ljubi več, niti ne sovraži. A tudi mlada vdova, lepa mlinarica, ki je gostila šentflorjanske rodoljube z vinom, gnjatmi in svojo lepoto, ne da bi zahtevala hvaležnost, ki se edina ni zavijala v plašč hinavske čednosti, ker je bilo v njej preveč „vedrega življenja in prešerne razposojenosti,“ tudi nje je škoda, da bi tlačanila tu; sam Zlodej jo odvede tja, kjer bo našla primernejšo oceno, kjer bo lahko javno kazala svoje grehe, v kraje, kjer se pravi grehu greh, čednosti čednost. O lepa si, šentflorjanska domovina, a po tebi brijejo ostre sape, ki so smrt nežnim hijacintam!

Dr. Iv. Merhar.

Slovenske narodne pesmi. 9. snopič. Uredil dr. K. Štrekelj. Izdala in založila Slovenska Matica. V Ljubljani 1905.

V tem sešitku se nadaljuje zbirka „pesmi za posebne prilike“, in sicer nam prinaša: I.) pesmi, ki se pojo „na kolu in plesu“, II.) svatovske pesmi in III.) pesmi v hvalo vinske trte in vina, pesmi o veseli družbi ter zdravice in napitnice posvetne vsebine; ta razdelek se bo prihodnje leto nadaljeval.

Zvezek se odlikuje kakor vsi njegovi predniki po zaključljivi popolnosti, dovršeni natančnosti in vzorni kritičnosti, tako da se lahko s popolno sigurnostjo zanašamo na vse podatke. To je pri znanstveni zbirki, kakor je pričujoča in kot kakršna edino se mora presojati, ne samo poglavitna, ampak svrha sploh. — Kdor išče neposredne zabave in naslade v pesmih samih, zanj ta zbirka sploh ni in on naj gre mimo nje in osobito mimo tega sešitka.

Teh 650 pesmi (št. 5181—5831), ki so vsebina tega sešitka, že po svojem bistvu ni namenjenih, da bi učinkovale same ob sebi, ampak vse te pesmi so le oprema k dejanjem, ki jih spremljajo, in ta dejanja so taka, da pri njih ni poglavitna vsebina besed, v katerih spremstvu se vršijo, ampak oblika, glas ter živahnost in gorečnost produkcije. Kadar kdo pleše, mu je pri pesmi, ki spremlja njegove